

מנשלתחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של
הגאון הניקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

פרשת בלק

תשס"ג
92

בלעם למד את חכמת הכישוף

מהנפילים השוכנים מעבר להרי החושך בהרי קדם

מִן אֲרָם יִנְחֵי בַלַּק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרֵי קָדָם (כ.ט. ז). איתא בזה"ק בכמה מקומות (חיי שרה קכו: בלק רח. ועוד) שלמד בלעם חכמת הכישוף מעז"א ועזא"ל, שהם הנפילים אשר בארץ, שהיו מלאכי מרום אשר קטרגו על בריאת האדם שעלול לחטוא לפני השי"ת, והפילים הקב"ה לארץ וטעו בעצמם אחר בנות האדם, והם הם מקור כל חכמת הכישוף בעולם. ומקום משכנם הוא בהרי החושך אשר בהרי קדם, והם קשורים שם בשלשאות ברזל הנוצצים בארץ, מתוהם הגדול העליון ועד תהום התחתון (זה"ק בלק ריב. ז"ח רות צט.), וכל הרוצה ללמוד חכמת הכישוף הולך אל מקומם והם מלמדים אותו. ובלעם היה כל כך חזק בחכמת הכישוף שלמד מהם, עד שהיו כל מפתחות הכישוף שבעולם בידו (ז"ח בלק סז).

וכח ב' מלאכים אלו נמשך מזהומת 'נחש' הקדמוני¹ שהוא סמא"ל אשר פיתה לחוה, וכן מזוגתו שהיא כנגד ה'קסם'. ועל כן הנשים מרובות יותר בכשפים. ולכן אמר בלעם (כ.ג. ג) על ישראל 'כי לא נַחַש בְּיַעֲקֹב, וְלֹא קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל', כי ראה שהם אחוזים בצד הקדושה שאין כח לקליפת ה'נחש' לשלוט בהם (זה"ק בחוקותי קיב: ועוד). ובעת צאתם ממצרים שהתיר הקב"ה את כל חכמת כישופיו שרצה בלעם לסגור עליהם בזה את כל חומות מצרים, הלך בלעם אל מעבר להרי החושך וסגר עצמו עם ב' מלאכים אלו בכדי ללמוד מהם כישופים, חזקים יותר, ורצה לקטר עליהם בכח כישופיו ולהשיבם למצרים, אבל הקב"ה בלבד את כל חכמת כישופיו שלא יוכלו להתקרב אל ישראל ולהרע להם (זה"ק בלק ריב:).

ומבואר עוד בזה"ק (סבא דמשפטים, קיב:), ששלמה המלך היה רוכב על נשר אחד גדול וחזק ארבע מאות פרסאות עד להרי החושך אשר בתרמוד³, ושם היה יורד מעל הנשר ולומד מה שנצרך, אמנם מאחר שהיה צריך להיכנס עוד אל מעבר להרי החושך, היה הנשר לוקח אותו לשם, והיה שלמה מניח לפניו ב' מלאכים אלו טבעת שחוקק עליה שם הוי"ה, בכדי שלא יזיקוהו, והיה לומד מהם כל סודות חכמת הכישוף, בכדי ללמוד מתוך חכמה חיצונה זאת את רזי הקב"ה, והנהגתו עם הסטרא אחרא והקליפות.

כשנהרג בלעם נעשו מכל גופו הטמא נחשים גדולים

וּבִיָּאָר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּזוּהַ"ק (בלק קצד:), עוד, שכשהרג פנחס את בלעם הרשע, אמר לו, רשע, כמה גלגולים רעים הבאת על עם הקודש, ומיד אמר פנחס לצלייה שהיה משבט דן⁴ שיקום ויהרוג את בלעם בחרב ולא בשם קדוש, שלא יתקיים בו 'תמות נפש מות ישרים' (כ.ז. ז). ובאותה שעה הרגו צלייה בכמה מיתות משונות, ולא מת בלעם עד שנטל צלייה חרב שהיה חקוק עליו מב' צדדיו צורת נחש, ואמר לו פנחס לצלייה, בעניינו שלו עצמו תהרגוהו, באותה טומאה שהיה בלעם עסוק בה בה ימות. ולא נקבר בלעם, ובשרו וכל עצמותיו נרקבו ונעשו נחשים מזיקים, ואפילו התולעים שאכלו את בשרו נעשו נחשים גדולים. וסיים רבי שמעון, שמצא בספרו של אשמדאי המלך שלימד את שלמה חכמת הכישוף, שעד היום כל הרוצה ללמוד חכמת הכישוף, אם ימצא את אותו הסלע שנהרג עליו בלעם, ימצא שם מאותם נחשים, ואם יהרוג אחד מנחשים אלו, יעשה אותו הנחש ג' מיני כישופים אחד בראשו, אחד בגופו, ואחד בזנבו.

קדירת כשפים הטמין בלעם ומצאה דוד המלך

ובקב הישר (פכ"ט) איתא עוד בסודות הכישוף של בלעם, שהוא ליקט כל מיני עשבים השייכים לכישוף והכניסם לקדירה, וחפר וטמן את הקדירה בעומק הארץ אלף וחמש מאות אמה, ובעת שכרה דוד המלך ע"ה את השיתין עד התהום בכדי להמציא מים מהתהום לנסך ע"ג המזבח, כרה אלף וחמש מאות אמה (סוכה נג. מכות יא.), ומצא קדירה זו, והעבירה והחלישה במים הראויין לנסך ע"ג המזבח, ועז"א אמר דוד (תהלים ס, י) 'מואב סיר רחצי', שרחץ והעביר כישופים אלו שבסיר מואב. וסיים הקב הישר, שלכן באם יש חשש היזק של כישופים, טוב להעבירם ע"י ט"ו שיר המעלות שאמר דוד בשעה שכרה את השיתין להעלות המים מן התהום, ואח"כ יתפלל להשי"ת להסיר כל מיני היזק כישוף מישראל.

הטעמים להריגת אתונו של בלעם

כי עתה גם אתכה הרגתי ואותה החייתי (כב, לג). פירש"י, מלמד שהאתון מתה, בכדי שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות. ומקורו ממדרש תנחומא (בלק ט), ושם איתא טעם נוסף, שנהרגה בכדי שלא יעשו ממנה עבודת אלילים. ובתורת המנחה (דרישה סב) כתב עוד ב' טעמים: א. שמן הדין היה לו למלאך להרוג אחד מהם מפני החרב שהיתה שלופה בידו, שכיון שנשלף החרב מנרתיקה אינה חוזרת ריקם, וכמנהג השרים והמלכים, שכשיוציא חרב להכות לא יחזירוהו ריקם. ב. שנהרגה מפני שדיברה, כי הדבור אינו בכח הנפש הבהמית אלא בכח הנפש השכלית, וא"כ איך דיברה, אלא שנפרדה ממנה נפשה הבהמית ונדבק בה נפש מן הנפשות האנושיות, ועל אותה הנפש נגזר בבין השמשות שתדבק בבהמה, כדאיתא במסכת אבות (ה, ו) שפי האתון נברא בין השמשות, ואז דיברה בטבעה ובכחה, ומיד מתה, מפני שאין יכולת בנפש האנושי להתקיים בחומר הבהמי העב והעכור, וכ"ש בחומר האתון שהוא גס שבגסים, ולכן מתה. או, שבהסתלקות הנפש השכלית נסתלקה עמה גם הנפש הבהמית, מרוב השקותה לה, כעין שכתוב (שמות לג, כ) 'כי לא יראני האדם וחי'.

ראייתו של בלעם באה דרך העין הסתומה

ונאם הגבר לתם העין (כד, ז). פירש בתרגום, אימר גברא דשפיר חזי. וביאר זאת בספר קהלת יצחק בשם הבעש"ט זיע"א, שזהו דאיתא במדרש (במדבר יד, כ) שהשרה הקב"ה שכניתו על בלעם כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב. והנה ידוע שבשביל מעלת הנבואה צריך קדושה יתירה, וכאשר מקדש אדם את חמשת חושי הגשמיות⁵ (ראיה, שמיעה, טעם, ריח, מושוש) חלה קדושה על חושי הרוחניים שהם כנגד הגשמיים, ותחול עליו רוח הנבואה. אכן בלעם הרשע היה היפך מזה, כי טימא את החושים החיצוניים כמשארז"ל (סנהדרין קה.), ולא היה אפשר מצדו כלל שתשרה עליו רוח הנבואה, ומחמת שהיה ההכרח עצום מאוד לעשותו נביא, לכן היה ענין הזה קשה מאוד, כי לא היה עצה איך לעשות עמו, מה עשה הקב"ה, סימחו וסתם לו אחת מעיניו, ולא היה יכול לחטוא בזו העין, ועל ידי כך חלה הקדושה והנבואה עליו על ידי זה העין שלא חטאה. וזה ביאור דברי התרגום 'גברא דשפיר חזי', שמאחר שנסתמא באחת מעיניו, היה שפיר חזי הנבואה.

¹ וסוד הדברים הוא, שכאשר נכנס האדם בראשי הרים אלו, רואה אותו עזא"ל הנקא 'גלוי עינים', והוא מודיע לעז"א, והם מרעימים בקולם ומתקבצים אליהם נחשים גדולים שבוערים ומסבבים אותם, והם שולחים אל אותו האדם חיה קטנה שגופה דומה לחתול וראשה לנחש והיא בעלת ב' זנבות, וכאשר רואה אותה האדם הוא מכסה את פניו ומביא עימו קטורת אחת משריפת תרנגול לבן ומשליך בפניה, והיא מביאה אותו אל ב' מלאכים אלו. וכאשר הוא מגיע לראש השלשלת שהם קשורים בה, הוא מכה בה ג' פעמים, והם קוראים לו, ואז הוא הולך אליהם בשחיה והשתחוויה ובעצימת העינים, עד שהוא בא ויושב לפניהם, ומסבבים אותו אלו הנחשים השרפים, וכאשר הוא פותח עיניו ורואה אותם, הוא מזדנע ומשתחוה לפניהם, והם מלמדים אותו כישופים וקסמים, והוא יושב אצלם חמישים יום, וכשמגיע זמנו ללכת, מלויים אותו הנחשים השרפים ואותה החיה הקטנה, עד צאתו מבין הרי החושך הללו (זה"ק בלק ריב:).

² ומפני שכל עניינם של ב' מלאכים אלו נמשך מענין נחש הקדמוני, על כן כל העוסק בחכמת הכישוף יש לו רושם של צורת נחש בכתפו (ז"ח יתרו מ).
³ והיו כפי הנשר נתמכים בעמודי ענן ואש, כנף ימין על עמוד אש, וכנף שמאל על עמוד ענן. והיה אותו הנשר בא לשלמה בבוקר ומביא לו שתי עלים מעז"א ועזא"ל, וכאשר היה שלמה מריח אותם היה יודע שהם רוצים לגלות לו סודות רגילים, והוא יושב לפניו, עד שהוא בא ויושב לפניו, ומסבבים אותו אלו הנחשים השרפים, וכאשר הוא הרוכב על נשרו, היה טועה וסובר שבאו עננים וכיסו את עין השמים.

⁴ וביאר רבי שמעון עוד, שזהו שנאמר בבלעם 'ולך שפי' (ג, כ), כי היה עניינו בסוד הנחש הנקרא 'שפיפון', וזהו שנאמר 'יהי דן נחש עלי דרך', שפיפון עלי אורח, 'יהי דן נחש עלי דרך' זהו שמעון הגיבור, שפיפון עלי אורח' זהו צלייה, שהכניע את בלעם כאשר הכניע את סוד הנחש העליון הנקרא שפיפון.
⁵ וכמ"ש (קהלת א, טז) 'ולבי ראה הרבה חכמה', ועוד פסוקים כיצא בזה בשאר החושים, כמבואר במדרש (קה"א, לח).

”כי יחיד ועני אני” (תהילים כה, טז)

משיעורים יום ה' וארא תשע”ב יום ב' וירא תשע”ט

ביותר בעבודת השי”ת. אבל כדי לכלול שם אדנו”ת באות ה”י האחרונה דשם הוי”ה, וליחד הוי”ה אדנו”ת, אינו אלא על ידי מדרגת המעשה, כלומר שתורתו ותפילתו ומעשיו של האדם, הם בבחינת מעשה שלם המביא בפועל לידי בנין ירושלים ובית המקדש, ולנחת רוח לפני ה' ב”ה. ובמעשה זה אין שום אחיזה לחיצונים, ואף המלאכים אין להם תפיסה ומחשבה על מעשה זה, והוא מה שאמרו בב”ר (פר”ג) שראה הקב”ה את מעשה הצדיקים, שהוא הדבר היקר ביותר לפני ה' יתברך והם המעשים שלשמים ברא הקב”ה את העולם, ובהם משתעשע הקב”ה בעולמו, כמ”ש בזוהר לך לך (בדף פ”ב) שמשתעשע הקב”ה בנשמות הצדיקים, שהם המעשים השלמים שעולים לפניו יתברך בכל יום על ידי הצדיקים שכל מעשיהם בשלימות שאין שלימות אחריו, וכל מחשבתם דבוקה תמיד לטקס עצה ותחבולה כיצד להביא דבר לפני ה' שכולו לכבודו יתברך ולנחת רוח לפניו. כי כפי שהשלימות של רצונו יתברך היא המעשה - שתתגלה מלכותו ורחמיו בכל העולמות, כך בעבודתנו לפניו יתברך העיקר הוא המעשה, שהוא עליית התעוררות מהנברא שהיא כולה בכל קומתה תהיה כליל לנחת רוח לפניו.

המעשים השלמים הם כסך עצום של מעות שבערכם לפדות את האדם מכל צרותיו הרוחניים והגשמיים

וצריך האדם לחפש כל ימי חייו אחר מעשה כזה, וכפי שהעולם מחשיב מטבעות אשר ערכם יקר מאוד, כך צריך לחפש אחר המעשים לפני ה' יתברך, כי הדבר שנוטל האדם באמת בידו בזה העולם, והדבר שיכול לפדותו מכל צרותיו הרוחניים והגשמיים, הוא המעשה שיעשה האדם לפני השי”ת שיהיה כל קומתו ועניינו לנחת רוח לפניו יתברך. ודבר זה הוא כמעות אצל הצדיקים, שעיינם משתמשים כדי לפדות את העולם מהדינים, כי אף דיבור קל של הצדיקים לשם שמים בתכלית הנקיות הוא כמעות שעל ידם פודים וממשיכים רחמים ושפעים לעולם.

כי המעשה הוא כנגד שם אדנו”ת, וכשעושה האדם מעשה הוא כולל את שם אדנו”ת באות ה”י האחרונה דשם הוי”ה, ומתגלה בזה יחוד הוי”ה אדנו”ת, וכל יחוד הוי”ה אדנו”ת הוא גילוי רחמים והשראת השכינה כבבית המקדש, ומעשים אלו הם מקום המנוחה לשכינה, ולכן הם מקור הטובות וההשפעות כבית המקדש, ובכל מעשה שלם כזה, נפדה האדם מהחלקים הרעים שיש בו עד שרשו בחטא אדה”ר. וגם השפע הגשמי נמשך לאדם, כי כל צער וצמצום שיש לאדם הוא מחמת זוהמת הנחש, שעל ידו נתקלקלו כל צינורות השפע, אבל על ידי ההליכה בדרך הזה, שהאדם מחפש אחר המעשה השלם שיהיה כולו לנחת רוח להשי”ת, עי”ז יוצא מכל זוהמת הנחש וכל הקללה שנתקלה ארוך כמ”ש בזוהר קורח (בדף קע”ט):

אברהם הכין ותיקן את הרצון, שיהיה הרצון כולו לשם נתניה והשפעה

ובכדי שייכנס האדם בעבודה זו, להביא לפני ה' התעוררות שכולה היא לנחת רוח לפניו יתברך, שהיא הנחשבת למדרגת מעשה, צריך שיהיו גם מחשבתו ודיבורו מתוקנים. המחשבה שיהיה כל רצונו ומחשבתו בכדי ליתן ולא על מנת לקבל, והוא כנגד המחשבה והרצון של הקב”ה להטיב ולגלות את הרחמים. הדיבור, שימליך לקב”ה ויתבטל לפניו על ידי עבודת התפילה, והוא כנגד רצונו של הקב”ה לגלות את מלכותו.

והמחשבה דיבור ומעשה, נתקנו בשרשם על ידי האבות אברהם יצחק ויעקב. המחשבה, שיהיה כל רצונו וכוונתו במעשיו שלא על מנת לקבל מן טובה לעצמו ולא יחזיק טובה לעצמו ממעשיו והוא כנגד אברהם, כי אברהם תיקן את הרצון שיהיה כולו נקי לכבוד ה' ב”ה בלא שיקח לעצמו דבר, וכמו שאמר אברהם למלך סדום ”אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך” (בראשית יד, כג), וכמו שכתוב בתנא דבי אליהו (פכ”ה) שבאותה שעה קידש אברהם את שמו של הקב”ה ועל זה הבטיחו שכר הרבה. כי רק כשאדם עושה שלא על מנת ליקח לעצמו נחשב שלקח דבר אמיתי מן העולם, ולכן לאחר שהחזיר אברהם את כל הרכוש למלך סדום, כתוב (שם טו, א) ”היה דבר ה' אל אברם במחזה וגו'

מחשבה דיבור ומעשה בגילוי ה' ב”ה אל הנבראים

הנה כל דבר ישנן שלוש מדרגות, מחשבה דיבור ומעשה, וכך הוא בכל גילוי של הבורא ב”ה אל הנבראים. מחשבה - שכל מחשבתו של הקב”ה אינה אלא להטיב כמ”ש בירמיהו (כט, יא) ”המחשבות אשר אנכי חושב עליכם לתת לכם אחרית ותקוה”. הדיבור - שבכל רגע הקב”ה מקיים ומהווה את הכל בדיבור עשרה מאמרות בהם חידש את העולם, כמ”ש בתהילים (ג, ו) ”בדבר ה' שמים נעשו”. מעשה - הוא הסוף והתכלית האחרון, שבו יבטל הקב”ה את הרע מן העולם ותתגלה מלכותו ויהיה ה' אחד ושמו אחד, ובו יעשה הקב”ה את רצונו ומחשבתו ויגלה את רחמיו העצומים וטובו הגדול. ובאמת המעשה שהוא הגילוי האחרון, נעשה בכל רגע על ידי כל אחד ואחד מישראל. שבכל פניה אל הבורא ב”ה, ובכל רצון של כל אחד לגילוי הרחמים והשראת השכינה, ועסק התורה לשם זה - מכינים בזה את העולם כולו להתגלות ה' ב”ה, ונעשה על ידי זה כלים וצינורות להמשכת השפע וגילוי הטובה הנצחית לנבראים.

גילוי השי”ת בבית המקדש הוא כנגד האות ו', וההתקרבות והרצון שלנו בו יתברך הוא כנגד האות ה' והוא יחוד הוי”ה אדנו”ת

ומחשבה דיבור ומעשה הם כנגד אותיות שם הוי”ה. שהמחשבה להטיב ולגלות את הרחמים היא כנגד החסד והאות יו”ד, ודבר ה' המהווה ומקיים את הבריאה בכל רגע הוא גילוי מלכותו יתברך וכנגד מידת הגבורה והאות ה”י. והמעשה הוא כנגד האות וי”ו והתגלות התפארת, שהוא אור הרחמים והחסד יחד עם הגבורה והמלכות. והוא כנגד בית המקדש, כי בו מתייחדים החסד והמחשבה להטיב, עם הגבורה ומלכותו ה' שהיא הכלי להשפעת הטובה והרחמים. ומשכת המעשה אל הגילוי, כלומר המשכת אור החסד והרחמים, והמשכת מלכות ה' ב”ה, אל הגילוי בבית המקדש, הוא על ידי אות ו' זעירא שהיא כנגד היסוד ויוסף הצדיק כמובא בזוהר וירא (בדף קי”ט).

והאות ה”י האחרונה דשם הוי”ה, היא כנגד הרצון והמעשים שלנו עם ישראל לגילוי רחמיו יתברך ולגילוי מלכותו, והם אלו שמביאים לבנין בית המקדש בפועל, שבו תהיה התכללות מההתקרבות של ישראל לה' ב”ה עם גילוי מלכותו ורחמיו יתברך. והתכללות ההתעוררות של ישראל שהיא כנגד האות ה”י, עם התגלות השכינה בבית המקדש שהוא ענין האות וי”ו, הוא יחוד הוי”ה אדנו”ת. כי האות וי”ו היא כנגד שם הוי”ה, והאות ה”י היא כנגד שם אדנו”ת.

בעבודת השי”ת הם מחשבה דיבור ומעשה, והעיקר הוא המעשה בפועל

וכדי לזכות ליחוד הוי”ה אדנו”ת, צריך לכלול את שם אדנו”ת באות ה' האחרונה דשם הוי”ה, והוא על ידי מדרגת המעשה. כי בכל דבר שלם יש מחשבה דיבור ומעשה, וכך גם בהתעוררות של כל אחד מישראל להשיג את התכלית הנצחית בעבודתו יתברך. המחשבה, היא הידיעה ממחשבתו יתברך ורצונו לגלות את רחמיו וטובו, וכשהאדם רוצה זאת, או אף שרק יודע מה הוא הרצון האמיתי שצריך לרצות, מתקן בזה את מדרגת המחשבה. הדיבור, הוא כל מה שהאדם מבטל את עצמו ואת גאוותו בהכנעה לפני ה' ב”ה, שהוא על ידי התפילה והדיבור, שבזה מגלה את הגבורה והמלכות ומתקן את מדרגת הדיבור.

והמעשה הוא מה שזוכה האדם לעשות בפועל לפני ה' ב”ה, שהוא הדבר הגדול ביותר, כי מעשה שלם, הוא רק מה שיעשה האדם בנקיות גמור ללא שום פנייה לפני השי”ת, שיהיה מכוון כפי רצונו יתברך ומחשבתו, מעשה שכולו לשם נחת רוח לפני הקב”ה, וכשעושה זאת אינו יודע ואינו מחשיב כלל שעשה איזה דבר לפני ה' ב”ה.

מדרגת המעשה היא כל התעוררות מצד הנברא שהיא כולה על מנת לגרום נחת רוח לאדונו הבורא ב”ה

כי אפשר שיהיה לאדם רצון גדול למלכות ה' וגילוי הרחמים שהוא כנגד המחשבה, והוא אף בעל תפילה על התכלית הנצחית ותקומת השכינה וישראל, שהוא כנגד הדיבור, ובודאי שהם דברים עצומים

הגליון מוקדש לרפואת ישועת והצלחה בכל הענינים:
פבל ניסים בן מרינה, נתנאל הקון בן סיגל, אלישבע הדסה בת שרה.
אסתר בת בת שבע, בת שבע בת רחל, שרה בת בת שבע, אשר בן חנה.

שכרך הרבה מאוד", כי הלקיחה והשכר הוא כל דבר שעושה בנקיות שלא על מנת ליקח דבר לעצמו. לכן תיקון המחשבה והרצון, היא כל התעוררות שישג האדם לפני ה' ב"ה אף לרגע מועט שבו יהיה לו לב נקי לפני יתברך, ורצון שיהיה לו חלק בדבר שהוא כולו לכבוד ה' יתברך. ואברהם הוא כנגד ניסן ופסח שמאיר בו שם אה"ה שהוא כנגד המחשבה.

יצחק ביטל את הגאות בכח הדיבור והתפילה

והדיבור נתקן בשרשו על ידי יצחק אבינו, כי הדיבור הוא כנגד גילוי מלכות ה' ב"ה, וגילוי המלכות היא על ידי שיהיה בטל ונכנע בתכלית לפני המלך, והוא כנגד פחד יצחק שביטל את עצמו עד שנחשב שפשט צורה ולבש והשיג את צורתו בעולם הבא, שעל כן נחשב כמו שהסתלק מן העולם, ונקרא שמו של הקב"ה עליו אף בחייו כמ"ש במדרש (בתנחומא תולדות פר"ז) ובזוהר וארא (בדף כו), ומדרגת הביטול שהשיג יצחק הוא על ידי התפילה והדיבור, כי אברהם ויעקב היו עוברים מסעות עד שתקנו את הביטול, אבל יצחק השיג את הכל בתפילה וכל יציאותיו והמסעות שעבר היו אל השדה והתפילה כמ"ש (בראשית כד, ט) "ויצא יצחק לשוח בשדה" ובזה היה רגיל כל חייו, ולא היה הולך כדרך הארץ (כמ"ש בילקו"ש ברמז קט) אלא היה כולו תפילה. ובזה תיקן יצחק את ההכנעה והשפלות אצל כלל נשמות ישראל עד ביאת משיח, והכינים שיוכלו על ידי התפילה לבטל את הגאות ולעמוד במחיצת השכינה לפני ה' ב"ה. ויצחק הוא כנגד תשרי וראש השנה שעניינו גילוי מלכות ה' ב"ה.

יעקב תיקן מדרגת המעשה שהיא התקרבות והתעוררות שהיא כולה לעשיית נחת רוח לפני השי"ת

ויעקב היה שורש נשמות ישראל שהוא בתפארת, וכל תכלית רצונו של יעקב אבינו היה לעשות נחת רוח לפני ה' ב"ה, כי הוא עמוד התורה וכנגד שבועות ומתן תורה, שכל תורתו היא כקיום בית המקדש והקרבנות, ואין דיבור או תנועה בעבודתו שאינה לשם שמים בתכלית הנקיות. כי יעקב היה כולו מגילוי הרחמים והחסד מאברהם, וכלול מגילוי מלכותא דרמיא שהוא ענין פחד יצחק, שהם חסדים ונבירות בכדי לגלות את רחמי השי"ת ולגלות את השראת השכינה ומלכותא דשמיא. וכפי שהמעשה צריך להיות תמים ושלם לפני ה' יתברך, כך היה יעקב כולו שלימות כמ"ש "איש תם" ופירש אונקלוס 'גבר שלים', וכתוב "ויבוא יעקב שלם" (בראשית לג, יח), ואמרו במדרש (ויקרא פ"ו) שיעקב הייתה מטתו שלמה.

והשלימות היא שירצה האדם לעשות נחת רוח לה' יתברך, כי אע"פ שגילה לנו הקב"ה את רצונו ומחשבתו בבריאת העולם, שהוא גילוי מידת רחמנותו כנגד אברהם, וגילוי מלכותו כנגד יצחק - העיקר שירצה האדם הוא הנחת רוח שיהיה לה' יתברך מעבודתו מתורתו ותפילתו. ולכן יעקב הוא כנגד האמצע והבריח התיכון כמובא בזוהר תרומה (בדף קעה ע"ב), כי מעשיו עולים עד רום המעלות בעתיקא קדישא, ששם הוא התענוג והששועו שיש לבורא יתברך במעשי הצדיקים, שכל תאוותם חפצם ותשוקתם היא לעשות קורת רוח ונחת לפני הבורא יתברך. והוא מה שגילה לנו הקב"ה כשנתן לנו את התורה, שאע"פ שתכלית כל המצוות הם לגילוי הרחמים וגילוי מלכותו יתברך, העיקר שתהיה כוונת הנברא שיהיה המחשבה הדיבור או המעשה לנחת רוח לפני הבורא יתברך, וכמ"ש בכל עבודת הקרבנות "ריח ניחוח לה'", שהוא ביטול כל רצון לתולדה ממעשיו, מלבד הנחת רוח שיהיה להשי"ת.

מידת יעקב היא קבלת אחריות על הנחת רוח והעדר הנחת רוח לפני השי"ת

ועבודה זו לישא את העינים תמיד על הנחת רוח להשי"ת שהיא עבודת יעקב אבינו, היא קבלת עול, לחשוב תמיד מהנחת רוח שיש לפני יתברך וההיפך שהוא העדר נחת רוח לפניו. ואע"פ שמידה זו שהיא התפארת היא העיקר, כיון שהיא קבלת עול, נמצאת תחת מידת החסד ואברהם ומידת הגבורה ויצחק. כי ג' האבות הם כסגול והתפארת ויעקב היא הנקודה התחתונה, ואע"פ שהוא שלימות האבות, נמצא הוא תחת אברהם ויצחק, כי עבודתו היא קבלת עול ואחריות בכל שעה על הנחת רוח והעדר הנחת רוח שיש לפני ה' יתברך.

ובכל זמן שיש העדר של גילוי הרחמים והעדר של גילוי מלכותו יתברך בעולם, קיבל יעקב על עצמו את האחריות לחשוב מהצער שכביכול יש לפני השי"ת, ולעשות לפניו נחת רוח בעסק התורה, ולכן בלילה שהוא זמן של העדר אור הרחמים וגילוי המלכות, עסק יעקב בתורה ולא שכב כמובא במדרש (בר"ר פ"ו ס"ח), כי כשידע שהוא זמן של העדר נחת רוח לפני השי"ת, לא יכל לשכב ולהיות בבחינת שינה, אלא עסק בתורה בכדי להוסיף כל מה שבידו לעשות על מנת לגרום קורת רוח לפני יתברך.

וזה שאמרו שהייתה מיטתו שלמה כי מיטה היא כנגד המלכות כמ"ש בזוהר וארא (בדף ל): ויעקב לא היה יכול ליתן את ראשו ולשכב שהוא נייחא למוחין כל עוד שידע שצריך להשלים נחת רוח לפניו, ועל כן כשיד עשוי גברה והיה נטמן יעקב בבית המדרש, לא נתן מנוחה לעצמו, וכן אצל לבן כמ"ש (בראשית לא, מ) "וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני", שמפני שהחסדים שרומזים למים היו נגלדים כמ"ש בזוהר בראשית (בדף לב). היינו שלא היו נשפעים ונמשכים למטה בגילוי, היה יעקב טורח בעסק התורה להשלים לפניו יתברך נחת רוח במקום גילוי מלכותו בבית המקדש. מלבד שכבא לבית ה' שאז הניח את ראשו בדרך עראי, כי זוקא במקום המקדש שהוא נייחא לשכינה היה יכול להכלל במנוחתו ובמקומו. וזהו שהייתה מטתו של יעקב שלמה, שהיה תולה את מנוחתו במנוחת השכינה והנחת רוח שיש לפני יתברך. וזה "ויצא יעקב מבאר שבע" באר הוא ר"ת 'בידך אפקיד רוחי' (תהלים לא, ו) כמ"ש בשעה"כ (בדרושי הלילה דרוש י'), שהיה מפקיד את כולו במדרגת שבע והשכינה שהיא השביעית, ואת כל מדרגתו ומנוחתו תלה במדרגת השכינה בכל זמן וזמן.

על מדרגת יעקב והמעשה השלם מגלה הקב"ה את כל אוצרו הצפון לצדיקים

והיא עיקר מדרגתו של יעקב שלא היה מסוּח דעתו מהמחשבה על השמחה והקורת רוח שיש לפני מי שהוא עובד לפניו, ובזמן שיש העדר לזה, היה לוקח על עצמו להיות יחד עימו יתברך גם בזה, ולקח את האחריות על הצער שיש לפני יתברך, שיהיה חסרון בהשראת השכינה כחיסרון שתלוי בו, ואף אם אין בידו את היכולת להשיב תיכף את חסרון השכינה, מ"מ היה רואה את הדבר שהוא זה שצריך לעשות כל שביכולתו בכדי שיהיה קורת רוח שלמה לפני יתברך תמיד.

וכשאדם בא לעשות לפניו יתברך מעשה עם דעת זו, הוא שלימות המעשה, ועל ידו נמשך שכר ורחמים גדולים לאין שיעור וערך. וזה מש"כ בתהילים (סב, ג) "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", ולך ה' חסד - כנגד אברהם, 'כי אתה' כנגד יצחק כמ"ש בגמ' שבת (בדף פט) 'כי אתה אבינו' זה יצחק, 'תשלם לאיש כמעשהו', כנגד מדרגת יעקב שהיא שלימות המעשה, שעל ידו נמשך השכר והרחמים לאין שיעור.

כי כשהאדם בא לפני השי"ת עם מטרה ותכלית קדוש לכבודו יתברך, ונכנע לפני יתברך, וקיבל אחריות על חלקו בדרך ה', יוכל להמשיך רחמים גדולים מאוצר מתנת חנם שהם בלא סוף. ועל זה אמר דוד (תהלים כה, טז) "פנה אלי וחנני כי יחיד ועני אני", כי מפני שמטרתו לכבודו יתברך הוא 'יחיד' בזה כאברהם כמ"ש ביחזקאל (ג, כג) "אחד היה אברהם" ש'אחד' הוא כנגד החסד כמ"ש בזוהר שמות (בדף כא): ומאחר שהוא נכנע לפני ה' נקרא 'עני' וכנגד יצחק שעני וסומא חשובים כמת, 'אני' הוא כנגד יעקב שורש נשמות ישראל ש'אני' ר"ת אני נשמות ישראל, על כן ביקש 'חנני' שהם רחמים גדולים מאוצר מתנת חנם כמ"ש (שמות לג, יט) "וחנתי את אשר אחון" וכמובא במדרש (שמו"ר פמ"ה).

יוסף ודוד הם שלקחו האחריות על המעשה ומידת יעקב שתהיה בגילוי

והמחשבה דיבור והמעשה, הם כנגד אותיות שם הוי"ה, שאברהם והמחשבה כנגד האות יו"ד כמ"ש בזוהר נשא (בדף קמ"ב), ויצחק והדיבור כנגד האות ה"י כמ"ש בתיקוני"ז (בתיקון ע'), והמעשה ויעקב כנגד האות וי"ו כמ"ש בזוהר תרומה (בדף קכז). אבל המשכת המעשה בפועל הוא על ידי יוסף ודוד, שיוסף הוא כנגד וי"ו ועיריה כמ"ש בזוהר וירא (בדף קט), ודוד הוא כנגד האות ה"י והמלכות, והם היו מרכבה

וכסא קדוש לאלו המידות.

כי יוסף ודוד הם הקרובים ביותר למלכות, מפני שלקחו אחריות על מלכות ה' ב"ה שתהיה באתגליא לעיני כל. ועל כן נתן להם הקב"ה את הכח והכלים לבער את הסט"א והרע מן העולם ולגלות את הטוב והרחמים ומלכותא דשמיא, והם כדוגמת שני למלכות כמ"ש בזוהר מיקץ (בדף קצ"ו): על הפסוק "וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו" שנתן הקב"ה ליוסף את הכח והיכולת לשלוט ולפעול כרצונו, וכפי שכתוב על מרדכי "משנה למלך", כי הגאולה השלימה היא שבת לה' ומדרגת בן, והגלות היא ימי החול ומדרגת עבד (וכנגד מט"ט כמ"ש בזוהר פנחס (בדף רמ"ג)), ובעבודתם בימי החול מבררים ומשיבים את המלכות אל ה' יתברך וכוללים את כל הקודש שנפל בחול ביום שבת קודש והגאולה. וכל גילוי מלכותא דשמיא בימי החול היא על ידי יוסף ודוד שלקחו את האחריות להשיב את המלכות לבעליה.

המשמעות של גילוי הרחמים הם השראת השכינה וברכה גדולה

ויוסף הוא שמגלה את הרחמים כי מוציא את האדם מלהיות כעבד תחת קללת הנחש למדרגה שיהיה כבן אצל השי"ת, שיוסף יצא מכמה מיני עבדות עד שנעשה השני והקרוב למלכות. ודוד הוא גילוי של הרחמים על האדם באופן שרואה את הברכה והשראת השכינה בכל עבודתו.

כי בכל גילוי טובה ורחמים צריך שיתגלה בזה ברכה לאדם, והוא המופת והאות לאדם אם נמצא הוא סמוך אצל דרך קדוש שיכול להשיבו אל ה', שאם יש לו ברכה גדולה בהתקרבות שלו אל התורה ודרך ה', ורואה את כבוד שמים מתגלה על ידו, ומלבד זאת עיניו טובות על כל הנהגת השי"ת עימו, יוכל לידע שהוא סמוך אצל דרך קדוש שיש בו השראת השכינה. כי תכלית המשכת הרחמים מלמעלה הם בכדי שיהיו מגולים ותהיה ברכה גדולה אצל האדם, ואם יש לאדם פריה ורביה בעבודת השי"ת והשראת השכינה מתוך סדר נקיות ודרך ארץ הוא גילוי של ברכה, כברכה שהייתה שרויה במקום השראת השכינה בבית המקדש.

והמשכת הרחמים היא על ידי יוסף, שהוא כנגד וי"ו זעירא. וגילוי הרחמים להיות כברכה מגולה, במקום השראת השכינה, הוא על ידי דוד שהוא כנגד האות ה". כי אדם צריך שיתגלו הרחמים שיהיה איתו השי"ת, ומאיך צריך שיהיה הוא עם השי"ת.

האדם צריך שיהיה השי"ת עימו וצריך שיהיה הוא עם השי"ת

ויוסף גילה את הדרך שיהיה השי"ת עם האדם בכל מקום ובכל מדרגה, כמ"ש בבראשית (ל"ט, ב) "ויהי ה' את יוסף... ויהי בבית אדוניו המצרי" שאע"פ שרואה שאדם נמצא בעבודתו, באמת כל מעמדו ומצבו ושיעור הצלחתו נמדד אם הקב"ה נמצא עימו או לא, כמו שכתוב "כי חלק ה' עמו" שהחלק של הקב"ה הוא עם ישראל. ודוד גילה את הדרך שיהיה האדם עם השי"ת, שהוא שלימות מדרגת המעשה בשלימות שאין אחריו, שעיני דוד היו נשואות תמיד שיהיה הוא עם השי"ת, לכאוב את כאב ה' יתברך על חילול שמו הגדול ועמו שבגלות, ולשמוח ולהלל לפניו יתברך, על קידוש ה' והנחת רוח שיש לפניו יתברך, שהוא כמו שכתוב (בדברים י"ח, ב) "ה' הוא נחלתו" שנחלתו של האדם היא ה' ב"ה. והדרך שיוכל האדם להיות עם השכינה היא כשעושה לה בית ודירה, שעל זה אמר דוד (תהילים כ"ד) "שבתי בבית ה' כל ימי חיי", היינו שחושב מהרצון של השי"ת תמיד שיהיה לו דירה בתחתונים.

הקשר של האדם לדרך של יוסף ודוד ועבודתם הוא שיקבל על עצמו האחריות לעשות את שליחותו

וכדי שיהיו הרחמים והברכה מגולים אצל האדם, צריך שיהיה לו את הקשר ליוסף ודוד, ובזה יוכל לצאת לגאולה פרטית, ובהקבץ כל אחד ואחד מישראל שיהיה לו את הקשר למידות יוסף ודוד נזכה לצאת לגאולה השלימה, והוא על ידי שיוסף האדם לחייו את האחריות שיהיו הטוב והרחמים מגולים בבית המקדש בירושלים. ושיתן את דעתו הנחת רוח והעדר הנחת רוח שיש לפניו יתברך בכל זמן מן הזמנים, כי כשאדם שמח בשבת וראש חודש וכיוצא ב, מראה הוא שהוא יחד עם השי"ת כשיש לפניו נח"ר, ומאיך בתיקון חצות מראה שכואב לו כשיש לפניו

העדר נח"ר. ובזה יהיה לו את הקשר לאור הגאולה שתשרה עליו כבר עתה שהיא הנצחיות שדבקו בה האבות וכל הצדיקים מעולם.

והקשר ליוסף ודוד הוא שייביט מסביב ויראה שאין מי שנותן את ליבו ועיניו על כבוד ה' ב"ה, ועל הרצון שלו לבנות את ביתו ולגלות את מלכותו ומידת טובו, ויקבל על עצמו את האחריות לעשות כל שביכולתו לחשוב מרצונו יתברך, ובזה יראה את הרחמים והברכה האמיתית בחייו. כי כשהיה יונה במעי הדגה, התפלל לה' ב"ה על גילוי הרחמים שיוציאו מאפלה לאורה, ולא נענה עד שקיבל על עצמו האחריות לעשות את שליחותו ולילך לנינוה (כמ"ש האברבנאל). וכן משה רבנו אמר לפני הקב"ה "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים" (שמות ו, ב), ועל זה לא השיבו הקב"ה, רק כתוב "וידבר ה' אל משה ואל אהרון ויצוום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (שם, א), היינו שאין האדם צריך לחשוב אם יצליח בשלחותו אם לא, אלא העיקר שיקבל על עצמו את האחריות לעשות את שליחותו, ולכן תיכף הוכה פרעה והחלה הגאולה.

כשיתן האדם את מחשבתו ועיניו על הדבר החשוב ביותר להשי"ת יתן לו השי"ת נחלה בלי מצרים

וכשיש לאדם בחייו את המחשבה על הדבר הגדול ביותר שחשוב לפניו יתברך, שהוא הגאולה השלימה וגילוי מלכותו בבית המקדש והרמת קרן ישראל, יימשכו עליו רחמים לאין שיעור שהוא מאוצר מתנת חנים, היינו שהוא במקום שאין בו צמצום ודין כלל אם זכאי האדם לאלו הרחמים אם לאו, כי מאחר שענינו נשואות הוא על רצון ובבת עיניו של ה' ב"ה, מתבטל הדין והצמצום, לכן אמרו כל המענג את השבת נותנים לו נחלה ללא מצרים שהוא כנגד יעקב כמ"ש בגמ' שבת (בדף ק"ח), כי שלימות המעשה הוא כשמחשבתו על שמחת הקב"ה בשבת ועל כאבו כביכול בתיקון חצות.

וזה שאמר דוד "חנני כי יחיד ועני אני", "כי יחיד" - שמאחר שאין מי ששם על לב את כבודך יתברך ורצונך יתברך לבית ולגילוי מלכותך ומידת רחמנותך בעולם, על כן תמשיך לי את הרחמים מאוצר מתנת חנים, 'ועני' הוא כנגד יוסף כמ"ש בזכריה (ט, ט) הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור", שצדיק הוא יוסף הצדיק, 'אני' הוא כנגד שם אדנו"ת שהוא בגימט' אני (ע"ה והאותיות), שהוא כנגד דוד שהוא שלימות המעשה, וראשית העשייה לכבוד ה' ב"ה היא לקיחת האחריות על כבוד ה' יתברך ורצונו.

המחשבה והקשר לבית ה' אין פרושו חיי צער אלא שהוא שמחה מתוך שינוי התבוננות

וכשיקבל האדם אחריות על שליחותו, שיועד שזהו רצונו יתברך ממנו, תיכף יראה את הרחמים והברכה בד' אמותיו, והעיקר שיוסיף את המחשבה על רצון הקב"ה בתוך חייו על סוכת דוד. ואמרו בגמ' סוכה (בדף ב) שהוראת הסוכה לאדם היא 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי', והענין הוא שבכל ימות השנה האדם יושב בביתו בנחת, וביציאה לסוכה מעלה עליו הקב"ה כמו שיצאנו לגלות, ובאמת היה ראוי שבכל השנה עם ישראל ינהג כמעשה ודרך השכינה שהיא בגלות, כי נשמות ישראל הם חלק מהשכינה, ושכבוד ה' ומלכותו בגלות גם אנחנו בגלות, וכל צער שעובר כל אחד מישראל הוא צער השכינה כנועד, ובזה נרמז לנו שכל אחד צריך לעזוב את מקום מנוחתו ועיסוקו בד' אמותיו, ולהכניס את כולו בעסק וענין זה של השתתפות עם השכינה, ואין האדם צריך אלא להוסיף התבוננות ומחשבה זו בכל מה שעושה. ולכל הפחות שיקדיש האדם זמן להתבוננות זו עד שיזכה להיות מקושר בדעת זו כל חייו. ואין הכוונה שיחיה בצער ודאגה ח"ו, אלא שבתוך השמחה בעבודת ה' ועסק התורה - יזכור שמצב זה שישנו כעת בעולם הוא עראי ואינו עולם כמנהגו, אלא דירת הקבע האמיתית היא - שיהיה מלכות ה' באיתגליא, שירושלים תהיה נקיה מעבודה זרה ובית המקדש יהיה עומד בתפארתו, לכך מצוות הסוכה היא בזמן שמחה כדי להורות שעבודת ה' ב"ה באמת בהשתתפות עם השכינה ומחשבה על מלכות ה', אין הפירוש צער, אלא הוא שינוי התפיסה וההתבוננות.

לציבור הקוראים היקר

הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום. ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס לעמותת יד להועיל עבור 'משולחן שלמה', ולציין ההקדשה. או בהעברה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' חשבון: 521025 שם העמותה: 'יד להועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'

עובדות והנהגות מחייו ואורחותיו של הגאון הינוקא מו"ר שליט"א בשלוחה 4 מאת הגאון הרב יחזקאל צמח שליט"א ות"ח נוספים.

כמו"כ ניתן להאזין לשיעורים האחרונים ומאמר יומי.

מספר הקו 02-5-306-506

האזינו ותחי נפשכם